

Tankefulde steder

Af Charlotte Skibsted

Landskabsarkitekt

Holbæk Naturkirkegård
– engledalen med valnøddetræer med urnegrave i blomstrende skovbund.
Skulptur af billedhuggeren Preben Boye. Graven markeres kun med gravminde mellem bundplanter.
Foto: Forfatteren.

Ved årsmødet i Foreningen for Kirkegårdskultur afholdt i Helsingør Stift i år gik ekskursionen til følgende kirkegårdsanlæg: Skansekirkegården i Hillerød, Farum Kirkegård, kirkegården ved den tidligere institution Ebberødgård og Nivå Kirkegård. De 4 kirkegårde var udvalgt, fordi de i sig har meget naturprægede kirkegårdsudsnit, hvor helheden dominerer store dele af gravstedsområdet, og det enkelte gravsted nærmest er nedtonet til kun at være mindsten i græsset.

I de sidste halvtreds år er der anlagt meget naturprægede kirkegårde, med skovafdelinger og blomsterenge, som rammer for vore gravsteder. Det er imidlertid tydeligt, at udviklingen på vore kirkegårde og de nuværende begravelsestraditioner viser, at en markant ændring er på vej.

Der bliver mere og mere ledigt gravstedsareal både på by- og landskabskirkegårde. Der sker store ændringer i kirkegårdsdriften, vi samdriver vore kirkegårde ved fælles graverfunktion og andre fælles aftaler, og vi udvælger kirkegårde ud fra andre kriterier end tidligere, - og ikke kun ud fra, hvad der er nærmest eller hvor afdøde stammer fra.

Folketinget har i år vedtaget en ny lov om ændring af lov om begravelse og ligbrænding, som dækker urnebegravelse. Formålet med loven er, at kommuner nu kan anlægge begravelsespladser f.eks. ude i skovene, at proceduren vedr. askespredning over åbent vand forenkles og at dele af den administrative kompetence fra kirkeministerium til stiftsøvrighederne lettes. Det er svært at forudsige, hvor omfattende disse neutrale begravelsespladser i skovene kan blive eller om askespredning fremover vil blive mere udbredt.

Sidste år var der 29 ansøgninger til privat urnenedsættelse i egen have og ca. 1400 urnespredninger over havet. Nu er lo-

Holbæk Naturkirkegård
– urnegrave i løg af pinse-
liljer, fasanøje m.f. Gravene
opleves ikke som adskilte.
Foto: Forfatteren.

ven vedtaget, hvilket på længere sigt vil medføre nye gravstedstraditioner.

Der er også et tværfagligt forskningsprojekt omkring kirkegårdsdrift m.m. som er under udarbejdelse mellem kirkeministeriet, udvalgte kirkegårde og Københavns Universitet (tidligere Landbohøjskolen). Resultatet af dette arbejde forventes at præge fremtidens kirkegårdsudtryk.

Der findes ikke et entydigt svar på hvilke faktorer, der gør en kirkegård eller et område til en særligt udvalgt og eftertragtet begravelsesplads. Det er mere følelseladede og stemningsdannende forhold, der virker på os. Ser vi historisk tilbage har f.eks. de romantiske mindesteder med urneopstilling i den store herregårdshave været et stærkt indslag i haveoplevelsen og i eftertanken omkring afdøde.

Stenløse Kirkegård – kunstværk af Claes Hake opsat i egelund. Her opleves kirkegården som en park.
Foto: Forfatteren.

Det gælder den store urnesakroflag, der er opstillet i slotshaven Ermenonville i Nordfrankrig. Stedet er blevet berømt for sin mindeplads på en poppelomkranset ø i floden, hvor gravminde over den store franske forfatter Jean-Jacques Rousseau blev opstillet.

Det gælder også Julies urne, mindet over Bülow's 7-årige datter, som oprindeligt ved havens anlæggelse var placeret på en ø i det lille søområde i Sanderumgaard's have på Fyn. Ø- og urne findes ikke længere.

Denne oplevelse har vi i dag også på herregården Berritzgaard på Lolland, hvor der ligeledes på en ø i den gamle have for enden af lindetræsrummet, er opsat en mindesten af et afdødt barn.

Afdøde er ikke begravet i nogen af de nævnte haver. Men mindestenen giver stemningsfulde følelser, stederne er fortryllen-

Skansekirkegården i Hilerød. Kig over smukt landskabsrum med græseng og gravstedshække. Det enkelte gravsted opleves ikke.
Foto: Forfatteren.

Farum kirkegård set udefra landskabet – naturprægede begravelsesområder indpasset i skovkant ved Farum Sø.
Foto: Forfatteren.

Gamle gravsteder i græs
på den tidligere institution
Ebberødgård.
Foto: Forfatteren.

de og smukke, de stemmer sindet til eftertanke. Set i historisk perspektiv er opstilling af kunstværker på kirkegården eller i de store haver altid tankevækkende med stor symbolværdi, der reflekterer over et levet liv.

Måske er det disse stemningsbilleder, vi søger i vores kirkegårdslandskaber, at her altid er smukt gennem året, at stedet er omsluttet og heget, så når vi træder ind gennem lågen, tager stedet imod os i et blidt favntag.

Når vi vælger skovbunden som gravsted, er det måske det hvide anemoneflor, vi tænker på, eller solstrålernes siede sollys ned gennem trækronerne og vandrende skygge over skovbunden. Tænker vi på blomsterengen, er det oplevelsen af liv i 'evigt lys' med blomsterpragt i det grønne lange græs, og når vi vælger gravsted med udsigt til vand, er det et billede på sjælens spejl.

I de naturprægede gravpladser er det de afvekslende scenerier, der betager os – lyst og åbent kontra tæthed og mørke, stedet skal fremstå mildt og venligt, og ikke vildt og voldsomt.

På kirkegårdsekskursionen i år til de 4 kirkegårde i Helsingør stift var oplevelsen meget forskelligartet.

Skansekirkegården i Hillerød med sin storslåede beliggenhed, højt placeret i landskabet med udsyn over det vidtudstrakte Nordsjælland, er et sted, mange uberettiget både synes er for upersonligt, for stor i skala og stedet for ensomt beliggende, trods det at dette er ubeskriveligt smukt og storslået i sin idé og udførelse.

På Farum kirkegård forlænger gravstedsejerne af flere omgange fredningstiden, her er i dag mangel på gravplads. Der kommer mange besøgende hver dag, ikke for at besøge gravstedet, men for at bruge kirkegården som dagligt udflugtsmål. Der er planlagt en ny kirkegårdsudvidelse til urner anlagt i skovlund med udsigt til Farum sø.

Trods gravenes frie placering i skovbund under trækronerne, var Ebberødgårds begravelsesplads forstemmende at opleve, med nedslidte gangstier henover grave og gravminder. Det virker som om mange af de afdøde her måske var glemt eller forladt af deres pårørende, og at de dermed var placeret afsides og til overs, selvom stedet havde naturskønhed i sig. Der manglede en hegning og en omsorg for stedet.

På Nivå kirkegård tog kirkegårdsanlægget imod os, det er et

Nivå Kirkegård – gravrum
med søjleege.
Foto: Forfatteren.

Herfølge Præstegårdsskov danner baggrund for nye urnegravrum.
Foto: Forfatteren.

lille anlæg smukt placeret ude i landskabet, her er tæthed og udsyn samtidig, og stedet har både nerve og nærvær. Det er et yndet begravelsessted.

Dette lille udsnit af forskellige kirkegårdsanlæg gav meget forskellige associationer. Der ligger en kolossal stor udfordring for fremtidens kirkegårdsforvaltere over hele landet. Kirkegårdene må ikke være dyre at vedligeholde, de skal være dejlige steder med stor frodighed og intimitet, gartnerisk velholdte og velpassede. De skal kunne sløre den ledige gravplads, åbenhed og forladthed, som vil komme til at træde endnu tydeligere frem i de kommende årtier. Det vil gælde både for bykirkegården og for mange små landsbykirkegårde over hele landet.

Det at vi ved begravelsen endegyldigt skal afgive vore kære, at kirkegården tager over, der hvor vi slipper, det er den virkelige virkelighed, hvis en sådan findes. Og hvis denne virkelighed findes, hvordan kan vi så nogensinde komme til at erfare noget om den, som ikke på forhånd er formgivet af den måde vore følelser, begreber og sprog fungerer på. Det er her, at skønheds- og naturoplevelsen på kirkegården er nødvendig. At vi netop her får disse tanke fulde steder, som er over-skuelige og nærværende, som tager i mod og støtter os i den definitive afsked.

